

Під час проведення слідчої (розшукової) дії складається протокол, згідно з вимогами КПК України, в якому буде зазначено час та місце проведення освідчування, вказуються дані залучених медичних працівників, зазначається що саме було виявлено. Медичний працівник допомагає слідчому в складанні описової частини протоколу для більш правильного і точного опису слідів злочину на тілі освідчуваного. Протокол підписується всіма учасниками слідчої (розшукової) дії. Якщо для фіксації освідчування використовувались технічні засоби, результати їх застосування оформлюються як додатки до протоколу і додаються до матеріалів провадження.

Таким чином, залучення медичних працівників під час розслідування злочинів проти життя і здоров'я, статевої недоторканності малолітньої особи має велике значення. Залежно від вчиненого злочину виникає необхідність у використанні спеціальних медичних знань на різних етапах розслідування, як на етапі виявлення злочину так і на етапі його розслідування.

Список бібліографічних посилань: 1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 08.10.2019). 2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 08.10.2019).

Одержано 10.10.2019

УДК 343.982.347

Олена Олексіївна БИВАЛІНА,

*старший судовий експерт відділу дактилоскопічних досліджень
лабораторії криміналістичних видів досліджень*

Дніпропетровського науково-дослідного

експертно-криміналістичного центру МВС України

ВИКОРИСТАННЯ ЕФІРІВ ЦІАНОАКРИЛОВОЇ КИСЛОТИ ПРИ ВИЯВЛЕННІ СЛІДІВ ДАКТИЛОСКОПІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ В ЛАБОРАТОРНИХ УМОВАХ

В умовах становлення і розвитку сучасного українського суспільства та глобалізації науково-технічного прогресу, актуальними є питання, що виникають у зв'язку із забезпеченням провадження надбань науки та техніки у практику розслідування та

розкриття злочинів [1, с. 4]. Важливу роль в розкритті та розслідуванні злочинів має криміналістичне дослідження слідів рук, що дозволяє встановити особу, яка їх залишила.

На даний час при виявленні слідів рук закордонними колегами широко застосовується метод, заснований на використанні ефірів ціаноакрилової кислоти, що входять до складу багатьох клейових композицій. Даний метод був розроблений у 1978 р. Д. М. Норкусом і докладно описаний у роботах багатьох авторів. Разом з тим, на Україні цей метод лише в останні кілька років знайшов належне місце в методологічній системі криміналістичних наук. Суть методу укладається в наступному. Досліджуваний об'єкт поміщають у замкнутий обсяг, де випаровують ефіри ціаноакрилової кислоти (ЦАК). У результаті на відкладеннях потожирової речовини відбувається інтенсивна реакція полімеризації молекул ціаноакрилата, каталізатором якої є амінокислоти, що входять до складу потожирової речовини [2, с. 2].

Ефіри ціаноакрилової кислоти взаємодіють з потожировою речовиною сліду, знаходячись в паровій фазі. Цим обумовлюється загальні положення методики роботи з ними: об'єкт, що досліджується, розміщується в замкнутому об'ємі, де концентруються випаровуючі ефіри ціаноакрилової кислоти; випаровування протікає активніше, якщо ціаноакрилова композиція підігріта; впродовж часу процес полімеризації починає протікати не тільки на потожировій речовині сліду, але й на всіх поверхнях всередині замкнутого об'єму, що може привести до «забиття» папілярних ліній сліду.

Парами ціаноакрилата найбільш ефективно виявляються сліди рук на таких поверхнях, як поліетиленові (пластикові) плівки, целофан, різні види металів та сплавів, пластмаси та пластик, глянцевий щільний картон, папір (білий, кольоровий, глянцевий), гладкий шкірозамінник і т. п. Він дозволяє виявити як свіжі сліди, так і сліди значної давнини (до декількох місяців). Даний метод не використовується на пористих поверхнях (нешільний папір, нелакований картон, деревина і т. п.) Слід також мати на увазі, що після його застосування стає неможливим медико-біологічне дослідження потожирової речовини [3, с. 232 – 234].

Виявлення слідів папілярних узорів у ціаноакриловій камері без використання вакууму: ціаноакрилову камеру приводять у робочий стан; об'єкти розміщують у камері таким чином, щоб вони не торкалися один до одного (за наявності значної кількості об'єктів, обробку доцільно проводити в кілька етапів); металеву, бляшану або виготовлену з фольги посудину з потрібною кількістю ціаноакрилу поміщають на нагрівальний елемент; на дно камери

ставляють ємність з гарячою водою, якщо будовою камери не передбачене автоматичне зволоження внутрішнього простору, і камеру зачиняють. Або після того, як дверцята камери щільно зачиняють, вмикають вбудований у камеру зволожувач; після досягнення потрібного рівня вологості вмикають нагрівач для випаровування ціаноакрилу та фіксують час. Температура нагрівального елемента залежить від технічних характеристик камери, зазвичай, становить 80–120 °C; процес виявлення слідів у середньому триває 20–40 хв., проте потрібно постійно спостерігати, перевіряючи рівень полімеризації ціаноакрилу через кожні 3–5 хв. Час виявлення слідів залежить від давності слідів, кількості об'єктів, кількості ціаноакрилу, конструкції камери; коли сліди проявилися достатньо чітко, вмикають нагрівач і вмикають примусову витяжну систему для очищення внутрішнього простору камери від парів (час залежить від конфігурації певної ціаноакрилової камери).

Виявлення слідів у вакуумній ціаноакриловій камері: досліджувані об'єкти поміщають до вакуумної камери; у металеву ємність наливають ціаноакрил і також поміщають у камеру (залежно від моделі – на нагрівальний елемент чи спеціально передбачений майданчик для ємності з ціаноакрилом). Камеру герметично зачиняють, вмикають вакуумний насос і відкачують повітря до тиску 1–3 мм рт. ст. (сучасні вакуумні камери часто оснащуються пристроєм, що підтримує вакуум усередині автоматично). Насос вмикають (або від'єднують, залежно від моделі камери) і об'єкти «обкурюють» паром ціаноакрилу упродовж 2–3 год і більше. За ступенем полімеризації, зазвичай, слідкують крізь невеликі оглядові вікна, якими обладнано більшість камер. Після закінчення обкурювання в камеру плавно запускають атмосферне повітря (якщо передбачено конструкцією, то внутрішній простір камери очищують від залишків пари ціаноакрилу) та вилучають оброблені об'єкти. Перевагою вакуумної ціаноакрилової камери є те, що виявлені сліди не «забиваються».

Підвищення контрастності слідів, виявлених за допомогою ефірів ціаноакрилової кислоти, можливе із застосуванням таких реагентів, як дактилоскопічні порошки (у тому числі люмінесцентні), розчин кристалвіолету, реактив Basic Yellow тощо [4, с. 84–86].

Враховуючи, що в камерах можуть одночасно досліджуватися декілька об'єктів, важливо правильно підібрати їх поєднання таким чином, щоб усі носії, що оброблюються, мали приблизно схожу сприйнятливість до парів ціанакрилата. У зв'язку з цим виробники камер не рекомендують одночасно оброблювати об'єкти з різних за характером матеріалів (наприклад, лакована деревина та метал),

а також об'єкти з гладкою поверхнею (полірований пластик, скло) та поверхні з шорсткого матеріалу (мерея, парафін і т. п.). Час реакції цих матеріалів з парами ціаноакрилата відрізняється, тому вони повинні досліджуватися окремо [3, с. 234].

Таким чином, на теперішній час ціаноакриловий метод можна кваліфікувати як універсальний метод по виявленню латентних слідів рук та найбільш доречний при дослідженні об'єктів з імовірною наявністю слідів папілярних ліній на них, за умови якщо такі об'єкти були вилучені та упаковані належним чином та направлені на дослідження до експертних установ в розумні строки.

Список бібліографічних посилань: 1. Чудинова А. В. Досвід використання дактилоскопії в різних країнах світу, у тому числі різних країнах Європи : інформ. лист. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2011. 19 с. 2. Аністратенко В. В., Кузнецов В. А., Щавелев А. В., Димитрова Ю. В. Світовий досвід використання ефірів ціаноакрилової кислоти в криміналістиці : метод. лист. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2006. 11 с. 3. Селезнев В. М., Червяков М. Э. Особенности выявления следов рук с применением эфиров цианакриловой кислоты. *Вестник Красноярского государственного аграрного университета*. 2014. Вып. 9. С. 232–238. 4. Методика дактилоскопічної експертизи. Експертна спеціальність 4.6 «Дактилоскопічні дослідження» / уклад.: І. І. Жолтанська, В. А. Кузнецов, А. В. Щавелев та ін. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2014. 119 с.

Одержано 10.10.2019

УДК 343.98

Олена Сергіївна БОГОМОЛОВА,

судовий експерт відділу економічних досліджень

Харківського науково-дослідного

експертно-криміналістичного центру МВС України

МЕЖІ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Судово-економічні експертизи являють собою окремий клас експертних досліджень, об'єднаних спільністю знань економічних наук. Ґрунтуючись на спеціальних знаннях, в процесі проведення судово-економічних експертиз експерти можуть встановити і оцінити ознаки викривлень економічної (бухгалтерської) інформації, і визначити економічні наслідки таких фактів, в тому числі виявити ступінь їх впливу на результати фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.